

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 80 □ 10-12/2013 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

2014

Terugkijken en vooruitzien

Lieve Lezeres en beste Lezer,

Hoe ouder men wordt, hoe sneller de dagen voorbijgaan. Als wij dit schrijven is “het jaar onzes Heren 2013” bijna verleden tijd. Gelukkig schijnt tussen de zware wind- en regenvlagen door ook een flardje zon, zodat wij kunnen hopen op beter!

Bij het einde van een jaar kijken wij haast automatisch terug op wat voorbij is. Even vanzelfsprekend zien wij vooruit naar wat zich aankondigt voor het nieuwe jaar. Leren uit de fouten van het verleden voor een betere toekomst! is ook in 2014 ons motto.

Het Davidsfonds en uw Poemp zullen de trouwe verdedigers blijven van ons cultureel erfgoed. Denk maar aan Slijperij Lieckens, Vlaanderens 10.000ste monument. Wij willen de dingen uit het verleden koesteren met een open oog en hart voor wat de toekomst brengt. Elk jaar brengt weer andere kansen om samen gelukkig te zijn. Ook voor u, lieve lezeres en beste lezer! Dat toch is de overtuiging van

de mannen van De Poemp.

De aanhouder wint:

Restauratie Slijperij Lieckens in Spoorweglei komt er!

*Het nieuwe ontvangstgebouw
wacht nu op de restauratie van Slijperij Lieckens.*

“Het wordt fier op de gevel van ons gemeentehuis verkondigd: Jan Eduard Claes was de eerste diamantbewerker in de Kempen. Hij zal wel niet vermoed hebben welke ingrijpende veranderingen zijn verhuis naar Nijlen in 1876 voor onze gemeente zou meebrengen”. Zo stond in mijn “Ten Geleide” bij de schitterende reeks over diamant van Hypoliet Budts (Poemp 19, april 1989). Meteen al bij dat eerste artikel van Hypoliet vestigde De Poemp de aandacht op “de respectabele diamantslijperij van de gebrs. Lieckens in de Spoorweglei, gebouwd in 1910”.

Diamant, een schitterend verhaal

“Diamant, een schitterend verhaal” in De Poemp illustreert duidelijk dat diamantbewerking een belangrijk deel is van onze dorpsgeschiedenis. Dat de reeks vanuit het hart en met kennis van zaken geschreven werd door een diamantbewerker, heeft ertoe bijgedragen dat wij recht van spreken hebben verworven in het Nijlense diamantverhaal. Midden de jaren 90 van vorige eeuw lanceerden wij immers het project “Slijperij Lieckens”. Onze heemkring vond het niet kunnen dat alle oude slijperijen in onze regio één na één verdwenen, omdat de diamantbewerking,

onder meer voor Nijlen, erg belangrijk is geweest. Na geruime tijd werd het project, eerst aarzelend, nadien overtuigd, overgenomen door het gemeentebestuur. In 2006 werkte De Poemp ook volop mee aan het project “Schitterend Geslepen”, dat de verhalen rond het steentje in de Kempen wou vastleggen, voor de tand des tijds ze definitief zou verslinden. Dit project heeft ook bijgedragen tot de restauratie van Slijperij Lieckens.

Slijperij Lieckens: stand van zaken

In 2008 werd Slijperij Lieckens het 10.000ste monument van Vlaanderen. Voor het beheer van de twee “diamantbelevingscentra” in de Kempen (Nijlen en Grobbendonk) werd tenslotte de v.z.w. Brilljante Kempen opgericht.

En daarmee zitten wij volop in het heden. Een stand van zaken :

- De ruwbouw van het ontvangstgebouw (het “inlevingscentrum”) naast Slijperij Lieckens werd voltooid. Het krijgt ook een toeristische functie.

Momenteel wordt volop gewerkt aan de binneninrichting.

- Per 17 juli 2013 besliste minister Geert Bourgeois een subsidie van 322.141 euro toe te kennen voor de restauratie van Slijperij Lieckens. De opening van het ontvangstgebouw naast de slijperij wordt voorlopig voorzien voor de zomer van 2014. Wij mogen nu met gerust gemoed aannemen dat de restauratie van de slijperij vrij spoedig gaat volgen.

De aanhouder wint

Onder het motto “de aanhouder wint!” blijft De Poemp ondertussen de werken rond Slijperij Lieckens nauwgezet opvolgen. Onze heemkring is bv. lid van de werkgroep die de binneninrichting van het ontvangstgebouw adviseert en begeleidt. Een van de doelstellingen is bijvoorbeeld: “Het oplijsten van de oude technieken die in onbruik zijn geraakt en waarvan de kennisoverdracht wordt bedreigd”. Duidelijk is wel dat de taak van De Poemp en haar lezers-diamantbewerkers, ook na de inhuldiging van de gerestaureerde slijperij en het

bijhorende inlevingscentrum, niet ophoudt!

Een woord van dank

Dankbaarheid siert de mens, zegt het spreekwoord. Graag dank ik hierbij, mede namens de redactie, de ministers Bert Anciaux (erkenning en subsidiëring project “Schitterend Geslepen”), Dirk Van Mechelen (erkenning Slijperij Lieckens als monument) en Geert Bourgeois (subsidiëring ontvangstgebouw en restauratie Slijperij Lieckens). In deze dank betrekken wij uiteraard graag het gemeentebestuur van Nijlen en zijn medewerkers.

Walter Caethoven.

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
erebestuurslid
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Beschikt u over foto's of illustraties die mogelijk in ons tijdschrift kunnen gebruikt worden, dan maken wij daarvan graag een digitale kopie. Neem daartoe contact op met één van onze bestuursleden (zie telefoonlijst in bovenstaand kadertje). Binnen de kortste tijd bezorgen wij u het origineel terug. Tenzij u het aan De Poemp wil schenken. In elk geval bedankt voor de medewerking!

De Cretenborg in Kessel, de Kreitenberg in Nijlen

In een krantenknipsel lezen we ooit dat de Kreitenberg in Nijlen een verwijzing was naar de bekeringsperiode van het christendom. Kreiten zou volgens dit artikel roepen betekenen, in dit geval prediken. "De kerk is toegewijd aan Sint-Willibrordus en het H. Kruis. Deze grote geloofsverkondiger moet hier het evangelie hebben gebracht; enkele herinneringen aan hem leven voort, zo bv. de Willebortse voort (beek) en ook in Kreitenberg, een plaats waar men kreit = roept, hier dus predikt". In een recente studie hierover gepubliceerd in het tijdschrift Heemkunde Gouw Antwerpen komt men tot heel andere bevindingen.

Kretenborch (of Cretenborch en andere schrijfwijzen) is een in vele dorpen voorkomende plaatsnaam. In onze onmiddellijke omgeving o.a. ook in Itegem, Berlaar, Broechem, enz. In Nijlen kent men een Kreitenbergstraat, uiteraard moet daar ergens de oorspronkelijke Crijtenborg, later Kreitenberg, gesitueerd worden.

In Kessel waren er zelfs twee hoeven met die naam: de Grote en de Kleine Kretenborchhoeve. Dat het iets te maken had met roepen, tieren, krijten... lijkt wel uitgesloten: in Niel waren er zelfs drie Cretenborgen. Dat

op alle drie geruzied werd, is toch wel een beetje van het goede te veel. De naam moet dus wel een andere betekenis gehad hebben.

Volgens het woordenboek van Verdam betekent borgen beschermen, redden en ook in veiligheid brengen. Zo lagen vroeger rond voorname hoeven borggrachten om de hoevegebouwen te beschermen. Een krijt, was een kring, cirkel, bepaaldelijk ook in de zin van een gebied of een rechtsgebied. De naam komt ook voor in de betekenis van kampplaats, strijperk of afgeperkte ruimte waarbinnen de gerechtelijke tweekamp plaats

had, ook in de zin van gerechtsplaats of worstelperk. De verklaring van borchdinc (zelfde bron) wijst ook in die richting: eene rechtszitting voor de onderhorigheid (afhankelijkheid) van een kasteel... of een burgervergadering, enz.

De uitdrukking in het krijt treden betekent een afgebakende ruimte ingaan om met iemand te vechten. Dit blijkt onder andere heel duidelijk uit de functie van de Crijthoeve in Leiden (Nederland). Die stond op het oorspronkelijke krijt- of kampveld, een afgeperkte ruimte voor gerechtelijke tweekampen. Dan is het best mogelijk dat een Cretenborch oorspronkelijk een (straf)rechtelijke functie in een heerlijkheid of dorp gehad heeft, omdat er meermaals in die buurt een galgenveld te vinden was. Ze lagen steeds dicht bij een beek. Misschien was daarvoor ook wel een reden.

In Kessel gaat de oudste vermelding Kretenborgh mette hoeven (woning)

Een stukje Kessel op de militaire kaart "Lierre" (opgenomen in 1865, gedrukt in 1884). "Cretenborg" werd door de redactie aangebracht.

terug tot in 1406. Van dan af wordt ze nog enkele keren vermeld. In 1661 was ze 10 bunder of 13 ha groot, soo landt, bosch als bempden onder Kessel gen(aamd) Kretenborgh, met deen (de ene) zijde aende beke aldaer ende vooruyt aen s herenstrate, ten zuiden van de Smoutmolenhoeve.. Bij het goed hoorde ook nog een Cretenborchbosch

Naast deze hoeve is er in 1644 sprake van een Cleyn Kretenborgh.. We mogen aannemen dat beide hoeven te vinden waren in de buurt van het oorspronkelijke Kretenborg. In 1803 werd deze naam nog vermeld in de archieven van de kerkfabriek, zonder verdere aanduidingen. Spijtig dat de naam niet is opgenomen in de wat later opgestelde kadasterplannen (1825).

We weten dus dat Cretenborgh gelegen was ten zuiden van de Smoutmolenhoeve met een zijde aan de (Lindeken)sbeek, die evenwijdig ligt aan en ten zuiden van de dorpskom, 'en vooruit aan een 's herenstrate of een grotere weg. Tussen de Smoutmolenhoeve en de Lindekenbeek lag in oostelijke richting slechts één belangrijke weg, nl. de Oude Bevelsesteenweg, (1)

In 1644 is er sprake van het Cleyn Kretenborch gelegen aan een rijweg of karrenspoor. Op de Ferrariskaart (1777) waren dat de eerste wonin-

gen vanaf het begin van de Oude Bevelsesteenweg in de richting van Bevel, rechts van de baan. Ze stonden naast een karrenspoor, dat iets voorbij het kerkhof de Oude met de Nieuwe Bevelsesteenweg verbond. Een gedeelte van deze veldweg is bewaard gebleven vanaf de Veldstraat tot aan de Nieuwe Bevelsesteenweg, nu de Dalstraat. We mogen aannemen dat de gronden van de beide Cretenborgen tussen dit karrenspoor, de Lindekenbeek en het Donderbos, aan het begin van de Nieuwe Bevelsesteenweg lagen.

De Cretenborghoeve

In 1436 was het "goet te Kreetenburch" eigendom van de Lierse Sint-Janskapelaniij. De hoeve werd verpacht aan Jan Noyens (Nuyens) met een huurovereenkomst voor 9 jaar. De huur bestond zowel uit een

* *De Kreitenbergstraat in hedendaags Nijlen.*

geldsom, 4 pond Brabants, als uit een aantal goederen in natura, zoals 25 pond goede 'eetboter', twee gelten raapsmouts, een viertel gerst, ½ viertel erwten, 4 kapuinen (kapoen = gesneden haan), 12 kippen, twee steen 'bereyt vlasch al ghehekelt' en de helft van het hout dat hij zal 'maken', mutsaart of fassel (bussels zwaarder hout). (2)

Frans Lens.

Geraadpleegde bronnen

René Beyst, Dwalen er krijtende geesten rond Kretienburg?, in 'Gouw-tijdschrift' Jg. 44 nrs I, II, III en IV.

Stockmans, Geschiedenis der Gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en Gestel

(1) Het gedeelte van de huidige Nijlensesteenweg tussen de Smoutmolendreef en de Grote Puttingbaan bestond niet in die tijd., De verbinding naar Nijlen gebeurde vanuit Kessel tot in 1869 langs de huidige Stenenmolen(weg) door de velden naar de Heidestraat. Waar deze de Grote Puttingbaan kruiste, begon pas de huidige Nijlensesteenweg, in feite is dit een deel van de Grote Puttingbaan, die vroeger ook de Herentalsebaan naar Lier werd genoemd en werd gebruikt om Kesseldorp te mijden.

(2) Stockmans, Geschiedenis der Gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en Gestel, p.16.

Het Lek van De Poemp

Aanduidingen voetnoten verdwenen

In de tweede bijdrage van Hugo Peeters over de geschiedenis van de studentenbonden is een spijtige zetsfout geslopen. In de lopende tekst ontbreken namelijk de verwijzingen naar de voetnoten. Wij verontschuldigen ons bij onze lezers en hebben ondertussen een aangevulde tekst gepubliceerd op onze webstek. Het adres luidt:

www.depoemp.be

Klik bovenaan in het middenvak de tekstregel

"GESCHIEDENIS STUDENTENBONDEN VOETNOTEN" aan.

Wie niet over internet beschikt, kan op eenvoudig verzoek een papieren afdruk van de verbeterde tekst verkrijgen bij de redactie.

Nijlens Gemeentestraat voor en na den Grooten Oorlog

In vorige Poempen hebben we getracht voor u onze Kerkstraat en oude Dorpsplaats uit den tijd voor en na 14-18 te laten herleven. Aan de hand van volkstellingen uit die periode en met behulp van mondelinge overleveringen proberen we dat nu ook te doen voor onze Gemeentestraat (op een plan uit 1910 nog aangeduid als "Provinciale baan Lier - Herenthals". Deze weg werd te Nijlen aangelegd in 1867. Voordien was het een smalle voetweg die "Kerckendijk" genoemd werd.

Deel I : Heen

We vangen aan met pand A132 op de hoek Gemeente- en Nonnenstraat. Een van de oudste huizen van ons dorp, toen bekend als het Brouwershuis (Achteraan bevond zich vroeger de brouwerij van brouwer Beirens). Daar woonde Frans (Sus) Boiy, metsers, geb. Nijlen 1859. Zijn vrouw Maria, Victoria (Toorcken) Mariën was naast herbergierster ook bakel (vroedvrouw). Hun kinderen toen vermeld: Cornelius Remigius, Joanna Antonia, Eulalie Stephania,

Maria Coleta, Urbania, Maria Theresia Gabriëlla, en Anna Joanna Cornelia. Vele Nijlense voorouders werden in die tijd met de hulp van Toorke ter wereld gebracht. Naast het Brouwershuis was er een overdekte doorgang naar de brouwerij.

Het volgende huis, met nog echte slagvensters, pand A134 (nu café Centrum), werd bewoond door Beirens Petrus Carolus, brouwer - eigenaar, geb. Nijlen 1841, zijn zus, Maria Stephania, eigenares, geb. Nijlen 1849 en Oscar Louis Marie, geb. St.-Gillis 1881. Oscar (beter gekend als noen-

kel) was de natuurlijke zoon van Leontine Beirens (geb. Nijlen 1867). Er verbleef ook nog een nicht, De Cnaep Virgenie, geb. Itegem 1878. Ook Thauvoye Antonius Camillus Josephus Maria, brouwer, geb. Temse 1872, zijn vrouw, Lodewyckx Joanna Sidonia, geb. Lier 1874, en hun dochters Adolphine Alphonsine Françoise Constance (die later huwt met De Meyer Joseph) en Martha Antoinetta Augustina Josephina Gabriëlla woonden er tot ze naar de Bevelsesteenweg 2 (nu KBC) verhuisden.

Pand A140 (nr. 20) werd betrokken door wed. Eyskens - Van Beirendonck Rosalia, vroedvrouw-winkelierster - eigenares, geb. Vorselaer 1851, haar zoon, Eyskens Joannes Remigius, bureelklerk, geb. Nijlen 1875, diens vrouw, Torfs Maria Constantia Leopoldina, afkomstig van Heist-op-den-Berg, en hun kinderen Agnes Amelia Francisca, Ludovicus

Wellicht onze oudste postkaart van de Gemeentestraat, toen Kerkstraat geheten. De foto werd genomen van bij "Den Doornboom", richting kerk. Het had blijkbaar gesneeuwd. Waren de kindjes aan het "nieuwjaarszingen"? Bemerkt links ook de kerktoren die vaag van achter een sneeuwvui de lucht inpriemt. De rode aanduidingen gidsen ons door het verhaal van de Jos.

Het "dorp" van Nijlen, nu Gemeentestraat, in het begin van de 20ste eeuw op een fraaie schets van Marc Verreydt. Bemerkt achteraan de verdwenen herberg "Den Doornboom".

Theophilus Rosalia, Michael Remigius Constantia, Irena Florentina Elia Gerarda, Maria Josephina Rosalia, Elisabetha Melania Dympha Clara (juffrouw Clara) en Josephus Theophilus Leopold. Ook inwonend waren neef Boons Victor Denijs, hulponderwijzer, geb. Bevel 1890, hun meid Liekens Maria, geb. Bevel 1869, en bakkersgast Bouwens Julius Constantinus, geb. Lier 1881. Daarnaast bevond zich een dubbel huis. Links, in pand A142 (nr. 22), woonde Meester Mercelis Joannes Augustinus, geb. Wechelderzande 1872, zijn vrouw, Claes Maria Antonia (Netteke), geb. Nijlen 1880, en hun kinderen: Joanna Catharina Ludovica, Maria Eduardus Sedonia, Anna Maria Theresia (ook schooljuf-

frouw), Frans Jozef Antoon, Eugeen Alfons Albert Gerard Fredegandus, Alberta Elisabeth Eduarda Antonia, Josephus Henricus Leonardus en Adelaïs Joanna Maria.

Rechts, pand A144 (nu Gildenzaal), was ons toenmalig gemeentehuis. Een schippersfamilie (uiteraard altijd onderweg) had er haar domicilie. Het waren Vercammen Alexander, schipper, geb. Nijlen 1841, zijn vrouw Verelst Maria Theresia, schipperin, geb. Lier 1838, hun zoon Henricus, schipper, geb. Maastricht 1877, diens vrouw Mees Maria Leona schipperin, en hun zoontje Henricus Reginald. Nadien gaven nog verschillende schippersfamilies het oude gemeentehuis als verblijfplaats op. Daarnaast was er een open plek, het hofke van

Michiels Victor (Fik), met langs de straatkant een stenen muurtje waartegen de dorpspomp toen steunde. Als later het oud-gemeentehuis afgebroken werd voor het bouwen van cinema Gildenzaal, verhuisde onze Poemp naar haar huidige locatie.

Pand A146 (nu Belfiusbank) was een café. Daar woonde Verhaegen Gommarius (Marus), dokwerker-herbergier, geb. Nijlen 1897 en zijn vrouw, Voorspoels Anna Maria Catharina, herbergierster, geb. Kessel 1875 en in die periode hun negen kinderen (vermeld in een vorige Poemp), alsook schoonmoeder Goormans Constantia. Later namen Torfs Josephus (Sjas Gareel), gareelmaker en herbergier, geb. Herenthout 1880, zijn vrouw Meurs Maria Stephanica geb. Herenthout 1878 en hun kinderen Ludovica Bernardina, Melania, Gummarus, Henricus Carolus, Justina Albertina en Ludovicus er hun intrek. Op zes januari 1912 kwamen Buyens Augustinus (de Slinke) kasseier-herbergier, geb. Nijlen 1881, zijn vrouw, Sebrechts Anna Catherina Ludovica, geb. Schilde 1885 en hun kinderen Josephus Michael, Maria Joanna Ludovica, Petrus Alphonsus, Antonia Rosalia en Melania Josepha er wonen.

Daarnaast, in pand A148 (nr.30), bevond zich het café annex winkel van Derboven Felix (Felix van 't Bergske), geb. Bevel 1852. Hij gaf als beroep op: winkelier-bakker en herbergier. Zijn vrouw, Aerts Maria Carolina, was geboren in Lier in 1859. Ze hadden daar zeven kinderen: Andreas-Gummarus, Maria

Pand A144, nu Gildenzaal, was toen ons gemeentehuis.

Walter Caethoven toont ons op deze fotomontage gemeentehuis, politiekantoor en "de poemp".

Catharina, Joannes Ludovicus, Augustus, Franciscus, Cecilia Juliana en Alphonsus Gummarus. In het volgende pand, A150, bevond zich wat achteruit gebouwd Nijlens eerste rusthuis beheerd door de Zusters van H. Hart van Maria van Berlaar. Slechts enkele van de gasten waren afkomstig van Nijlen. De meeste kwamen van Antwerpen.

In pand A154, bijna in de draai, was de woning en smidse van de familie Alaerts gevestigd. Dit gebouw, dat gedeeltelijk op de weg stond, zoals op oude dorpsfoto's nog te zien is, moest verwijderd worden na het overlijden van de laatste bewoners. Dat waren Alaerts Ivo (Vo Kwes), smid, geb. Nijlen 1846, en zijn zuster Sidonia (Sederke Kwes), geb. Nijlen 1858. Sederke, een klein vrouwtje,

gaf als beroep op waschvrouw of kapwassers. Zij waste en streek ondermeer de kappen die toen door het vrouwvolk gedragen werden.

Op onze pastorie, pand A158, woonden pastoor Ceulemans Amandus Daniël, geb. Wommelgem 1842 en onderpastoor Lembrechts Petrus Johannes, geb. Melsbroek 1875. Deze laatste gaat weg uit Nijlen in 1902 en wordt vervangen door onderpastoor Kinnaer Henricus Julianus, geb. Meerhout 1848. Als op 13 december 1908 pastoor Ceulemans bedankt, wordt hij de 28ste van dezelfde maand opgevolgd door pastoor Van Looy Jan Baptist Eduard. Pastoorke Van Looy, een echte weldoener voor onze gemeente, werd geboren in Emblehem op 11 november 1860. Waren toen ook nog inwonend: de

stiefmoeder van pastoorke Van Looy met name Loots Maria Francisca (wwe Van Looy), geb. Broechem 1848 en de meid Pelgrims Maria Rosalia (Roos), geb. Bouwel 1885. Verder staat er tot voorbij Nijlenbeek geen enkel huis vermeld.

Met dankbare herinnering aan wijlen een lieve dame uit de Gemeentestraat die ons uitvoerig de Gemeentestraat uit vermelde periode heeft beschreven. En ook welgemeende dank aan mevr. Karine Lenaerts, diensthoofd bevolking bij het gemeentebestuur.

Jos Thys.

In volgende Poemp publiceren wij deel II van deze bijdrage: de weg terug in de Gemeentestraat.

De Poemp gedenkt genegen

- Op 20 januari 2013 overleed lezeres **Gusta Van Tendeloo**. Zij werd geboren in 1933 en woonde op de historische Laakhoeve aan de Kleine Nete in Nijlen.

- Op 22 juli 2013 overleed **Magda Faes**, een trouwe lezeres van ons blad. Magda werd in Nijlen geboren op 22 juli 1937.

- Op 26 juli 2013 is **Vera Peeters** te Lier gestorven na een moedig gedragen ziekte. Vera werd geboren in 1940. Zij zal onze lezers wellicht ook bekend zijn als "Vera van 't Kromhout".

- Op 24 augustus 2013 overleed **Richard Neujens**. Richard werd te Nijlen geboren in 1946. Hij was bekend als medestichter van Fotoclub Folerma, als oud-brandweerman en wellicht meest als stichter van bvba Foto Neujens. Minder bekend is wellicht dat Richard Ridder in de Kroonorde was, Plan Ouder "Foster Parents" en peter bij het Kinderfonds der Verenigde Naties, Unicef. Een man om nooit te vergeten...

- In augustus 2013 ging **War Voet** van ons heen op 91-jarige leeftijd. Bevel zal hem blijven gedenken als bewoner van de langgevelhoeve aan de Nijlensesteenweg (zie ook de bijdrage van Jef Van Assche in Poemp 65, blz. 15).

- Op 8 september 2013 overleed lezer **Theofiel Hermans**, broer van ons bestuurslid Jef Hermans. "Fille" werd geboren op 10.01.1938.

- Op 21 september 2013 is **Jules Wouters** zachtjes overleden in het WZC Heilig Hart te Nijlen. Jules werd in 1920 geboren te Nijlen en is ongetwijfeld gekend als oud-brandweerman en als oud-slager Jules van den Dolf.

- Op 27 september 2013 overleed lezer **Edmond Kelber**. Mon werd geboren in februari 1927.

- Op 13 november 2013 is **Martha Van Peer** zachtjes van ons heengegaan in WZC Heilig Hart te Nijlen. Martha werd in 1919 in Nijlen geboren. Zij was een trouw lid van De Poemp.

Onze heemkring gedenkt genegen de trouwe lezers van wie hij afscheid moest nemen. Wij zouden het daarom waarderen, mochten wij van de nabestaanden een overlijdensbericht of gedachtenisprentje ontvangen op het adres De Poemp – Zandvekenvelden 12A – 2560 Nijlen.

WO I : bange dagen van het najaar 1914

Na de inval van de Duitsers in ons land zat de schrik er bij de Belgische bevolking en dus ook bij de Nijlense mensen, goed in. Dit is niet zo verwonderlijk: onze contreien zijn door de eeuwen heen het trieste theater van oorlogen en betwistingen geweest. De wandaden van de Duitsers in Leuven en Aarschot, waarover uitgebreid bericht werd, waren ook niet van dien aard om de bevolking gerust te stellen. Dit gevoel van onveiligheid werd versterkt door allerhande geruchten over naderende Duitsers ondanks de hardnekkige weerstand van onze troepen

Het fort van Kessel: de voorbereidingen tot de oorlog

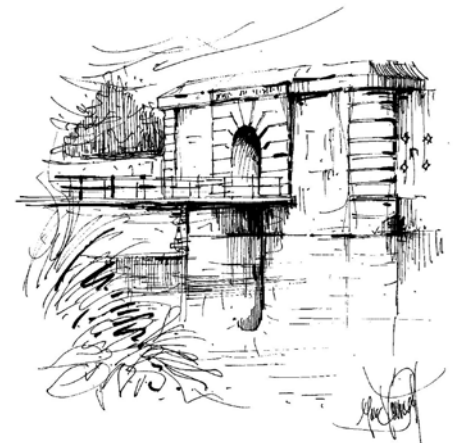
De bevolking had de dreiging kunnen voelen aankomen, maar stelde zich menselijkerwijze zelf gerust door haar geloof in de militaire bouwwerken die al in 1908 (de fortengordel rond Antwerpen, waaronder het fort van Kessel) waren begonnen. Na de inval van het Duitse leger stelde men, waarschijnlijk met een zeker gevoel van afgrijzen, vast dat die fortengordel nog niet volledig afgewerkt was. Versterkingen dienden her en der nog verder uitgevoerd te worden, schootsvelden moesten noodzakelijkerwijze worden geruimd. Het ruimen van die schootsvelden was vanuit militair standpunt absoluut nodig. Wou men de vijand op ruime afstand met het geschut van de fortengordel treffen, dan moesten de bedienaars van de stukken, samen met hun collega's met een lichtere bewapening, een goed zicht hebben op de bewegingen van de naderende Duitsers.

Het klaarmaken van deze schootsvelden heeft het uitzicht van onze omgeving drastisch veranderd: ganse bossen werden gekapt, woningen opgeblazen of in brand gestoken, loopgraven aangelegd en wegen gebarricadeerd met bommen, barenen en

prikkeldraad (o.a. de weg tussen Lier en het fort van Kessel). Kortom, de Nijlense bevolking werd al in augustus 1914 lijfelijk geconfronteerd met de oorlog. Eén negatief pluspunt (!): door het uitbreken van de oorlog waren in onze streek een pak werklozen bijgekomen. De slijperijen vielen stil, het werkaanbod in de haven van Antwerpen verminderde zienderogen. Het waren vooral deze werklozen die door de Belgische overheid als arbeidskrachten werden gebruikt om de hierboven vermelde militaire werken uit te voeren. Onze overheid was niet bepaald gierig met de verloning: met 5 frank (ongeveer 0,12 euro!) per dag was men in die tijd niet onderbetaald.

Ook het fort van Kessel was nog niet helemaal gevechtsklaar en dus niet volledig inzetbaar. Naast militairen

werden in Kessel ook werkloze burgers ingezet. De vesting werd o.a. rond de geschutskoepels verder versterkt. Door de tijdsnood werd er niet zo nauw gekeken naar de kwaliteit van het versterkingswerk: zakken cement en (of) zand werden gewoon op elkaar gestapeld en overgoten met water, wat eigenlijk maar een (héél klein) doekje voor het bloeden was...

Het fort van Kessel.

Dat de voorbereidingen niet optimaal en soms zelfs wat slordig verliepen, blijkt uit het getuigenis van een in het fort gelegeerde soldaat. Hij getuigde over een 'pijnlijk' incident, pijnlijk zowel voor de militaire overheid als voor een 'arme' militair. Bij het lossen van de eerste kanonschoten vanuit het fort bleek dat sommige batterijstukken niet optimaal functioneerden, zodat ijlings andere stukken vanuit Lier naar Kessel dienden overgebracht te worden. Deze stukken waren echter van een ander type. Daarom moesten de bedienaars ervan onmiddellijk een spoedcursus krijgen om de noodzakelijke handelingen aan te leren. Eén van die handelingen was het op-en-neer bewegen

2014-18
100 jaar Grote Oorlog

Nijlen: de eerste weken van de oorlog

van een hefboom om effectief een schot te kunnen lossen. Door de grote weerstand diende er blijkbaar nogal wat spierkracht gebruikt te worden. Die bezat Jef, want zo heette de onfortuinlijke kanonnier, blijkbaar niet. Halverwege sloeg de hefboom terug en kwam met een krachtige beweging terecht op de plaats die van een man een man maakt. Jef moest voor verzorging weggebracht worden. Helaas heeft schrijver dezes nergens kunnen terugvinden of Jef nog een nageslacht heeft kunnen verwekken.

In die periode startte de mobilisatie van de Belgische troepen. Op 29 juli 1914 werd het leger op 'versterkte vredesvoet' geplaatst, wat inhield dat 3 lichten van reservisten werden opgeroepen. Enkele dagen nadien, op 31 juli, werd de algemene mobilisatie uitgeroepen, waardoor 13 lichten reservisten onder de wapens kwamen. Na de Duitse inval op 4 augustus werden nog eens twee bijkomende oproepingen gedaan, zodat de meeste mannen tot 35 jaar die legerdienst hadden gedaan, zich bij het leger hadden gevoegd.

De opgeroepen reservisten die dienst moesten doen in het fort van Kessel, werden getransporteerd naar het toenmalige kasteel 'Torenven', gelegen in de Torenvenstraat (Kessel-Statie) op pakweg één kilometer van de bedoelde versterking. Na een verblijf van twee dagen op deze locatie voegden zij zich bij hun kameraden in het fort, waardoor de bevelhebber, Commandant Piraux, kon beschikken over +/- 300 manschappen. Beslist geen onaardige positie.

Op te merken valt dat het hierboven genoemde kasteel tijdens één van de eerste Duitse beschietingen in oktober 1914 zwaar getroffen werd door een obus. Volgens getuigen bleven er van het trotse gebouw alleen enkele zwartberookte muren over.

Tijdens de eerste oorlogsmaand bleven onze contreien gespaard van oorlogsgeweld. Buiten tewerkstelling van de werklozen voor de verdere afwerking van de militaire verdedigingswerken was de streek alleen 'getroffen' door de algemene mobilisatie, waardoor nogal wat jonge mannen vanuit onze dorpen hun militaire verplichtingen gingen vervullen.

Pastoor Van Looy.

Dit veranderde op 6 augustus met de eerste materiële opeisingen van het Belgische leger. Wagens, camions, paarden en getuig vormden een lange stoet, zodat, althans volgens de toenmalige pastoor van Nijlen, E.H. Van Looy, 'iedereen droevig begon na te denken over het ernstige van den toestand.' De behoefte aan spirituele begeleiding steeg a rato van de toenemende dreiging, wat de pastoor ertoe aanzette te schrijven dat 'de door de geestelijkheid voorgeschreven openbare gebeden te allen tijde druk worden bijgewoond en dat des avonds de kerk dagelijks vol volk is'.

Vanaf 12 augustus waren er in de gemeente regelmatig troepenbewegingen van het Belgische leger te bemerken: zowel karabiniers als linieafdelingen (beide infanterie-eenheden) gingen en kwamen in en uit de richting van Herentals.

In die periode groeit bij onze bevolking waarschijnlijk toch het besef dat onze strijdmacht, ondanks de 'glorierijke' nieuwsberichten, toch niet helemaal de toestroom van Duitsers de baas kon. Na een militair treffen in de omgeving van Haacht trokken de Belgische strijders zich terug door onze contreien. Volgens de getuigenis van de toenmalige Nijlense pastoor gebeurde dit in 'in wanorde, afgemat en gehavend bij sterk regenweder op een avond, terneergeslagen waren de manschappen en nadenkend de officieren'.

Dat de verschrikkingen van de oorlog ook Nijlen naderden, werd bevestigd op 27 september toen de eerste stromen van vluchtelingen uit Herentals en omliggende gemeenten ons dorp bereikten. Deze toevloed zou ongeveer drie dagen duren: oneindige rijen van mensen die hun dierbaarste bezittingen hadden geladen op hand-, ezel- en hondenkarren. Zij vluchtten voor de Duitsers, die al vechtend Herentals waren binnengevallen.

Uiteraard werden deze vaststellingen bevestigd door de militaire inlichtingendienst. In de toren van de Nijlense kerk was een vooruitgeschoven >

>> observatiepost van het fort van Kessel ingericht. Deze post stond met een veldtelefoon niet alleen met het fort in verbinding, maar ook met het station van Bouwel.

Op 30 september waren er Duitsers in Bouwel aangekomen. Door de veldtelefoon konden de waarnemers in de Nijlense kerktoeren Duits horen spreken in het stationsgebouw! Dat de oorlog naderbij kwam, werd door de observatiepost bevestigd: in de richting van Mechelen kon hij een aantal brandende kerken waarnemen.

Op 1 oktober brandt de toren van kerk van Nijlen. Over de oorzaak van de brand zijn verschillende versies. Eén ervan is dat de toren door leden van het Belgische leger in brand was gestoken om te beletten dat de kerktoeren onbeschadigd in de handen van de Duitsers zou vallen. Die zouden hem dan, op hun beurt, als observatiepost kunnen gebruiken. Het bevel voor de brandstichting zou in deze versie gekomen zijn van een onervaren lagere officier, die dit, op aandringen van zijn manschappen, zou bevelen hebben. Feit is dat de commandant van het fort nooit het bevel tot deze actie gegeven heeft. Anderzijds zou het kunnen zijn, dat, bij de eerste schermutselingen nabij het fort van Kessel, de kerktoeren in brand werd geschoten door een niet goed gericht projectiel vanuit het fort. Dat de toren vlug in brand geraakte,

was niet zo verwonderlijk: door de soldaten was er stro in opgestapeld, waarschijnlijk om als 'matras' te dienen tijdens hun rustpauzes. Nog een andere versie luidt dat de toren door de Duitse artillerie in vlammen werd gezet. Inderdaad, op diezelfde 01 oktober heeft een Duitse veldbatterij, opgesteld ter hoogte van Lillo, aan de Herenthoutsesteenweg, het vuur op de dorpskom en de kerk geopend, wat op zich niet onlogisch is: een kerktoeren als observatiepost gebruikt is in oorlogstijd een legitiem militair doelwit. Of die beschieting nu al dan niet de brand heeft veroorzaakt, is moeilijk te achterhalen. Wel staat vast dat de kerk door dit geschut minstens vijfmaal werd geraakt. Diezelfde dag vluchtten vele dorpelingen weg in de richting van Broechem; het dorp werd na een kleine schermutseling met de Belgische ruitserij door de Duitsers bezet.

Op 13 oktober keerde een groot deel van de Nijlenaars terug naar hun dorp, nadat zij vernomen hadden dat 'den Duits' op 12 oktober verder westwaarts was getrokken. Hun huizen boden de 'normale' troosteloze aanblik van een dorp dat door een bezetter enkele tijd was ingepalmd: alle huizen opengebrouwen, het merendeel geplunderd, huisraad zomaar op de straat gegooid en geiten, honden, koeien, kalfjes en varkens, kortom alle 'huisdieren', dolend door de straten.

In zo'n barre tijden komen begrijpelijk menselijke zwakheden aan de oppervlakte. Om het normale leven zo vlug mogelijk te hervatten werden, o.a. in de tuin van het Oud Gesticht aan de pastorie, de rondwalende huisdieren bijeengejaagd. In die tijd had iedere burger minstens een paar dieren en bewerkte hij een stuk land. Eenmaal teruggekomen nam elkeen 'zijn' beestje(s) mee uit de bijeengedreven veestapel. Volgens een getuigenis uit die tijd werd er meermaals in de tuin van het Oud Gesticht geroepen: 'Zie eens hoe die beestjes mij nog kennen!'. Vele dieren kregen zo een andere stal en eigenaar. Ook waren kleine, achtergelaten varkentjes op 12 dagen volgens hun vermeende eigenaar plots op wonderlijke wijze enorm gegroeid. Ook kalfjes veranderden plots van eigenaar door met schoensmeer zwarte vlekken bij te 'toveren'.

Raf Somers.

Dit artikel werd geschreven aan de hand van een aantal, onder meer door Marcel Wuyts, Frans Lens, Rudy Van Nunen en René Douws opgetekende getuigenissen van mensen die deze eerste Nijlense oorlogsdagen aan den lijve hebben ondervonden. Verder werd het "Verslag der gebeurtenissen tijdens den oorlog 1914 - 1918" van de parochies Bevel, Kessel en Nijlen geraadpleegd.

(vervolgt)

We worden ouder, maar we blijven poempen!

*W*ij danken onze tweeduizend trouwe poemplezers van het voorbije jaar. Bij de jaarwende moeten wij hen andermaal vragen hun abonnement te hernieuwen. Dat kan via het ingesloten stortingsformulier met meer informatie. Gelieve 7 Euro te storten op rekeningnummer **BE 51 8538 1261 0862** van **Dauidsfonds Nijlen**. Vermeld ook "Abo Poemp" en uw lidnummer op uw overschrijving a.u.b.

Wie nog vragen over abonnementen mocht hebben, kan altijd terecht bij penningmeester Jos Thys (03.411.21.98) en voorzitter Walter Caethoven (03.481.85.70).

Alvast bedankt voor uw bijdrage in de drukonkosten. Want al worden we ouder, we blijven poempen!

Pastoor Roger Hermans overleden

Op 19 oktober 2013 werd pastoor Roger Hermans begraven. Velen van onze lezers herinneren zich hem zonder twijfel nog als de bevrogen, energieke en vriendelijke onderpastoor op de Onze-Lieve-Vrouw-parochie aan de Bouwelsesteenweg. Roger is bijna 92 jaar geworden en was na zijn pensioen als pastoor in Pulle geruime tijd aalmoezenier in het rusthuis in Nijlen. Ook hier slaagde hij erin zich met een hele groep vrijwilligers te omringen om wekelijks een eucharistie te organiseren en de bewoners waar nodig een hart onder de riem te steken.

Roger was afkomstig uit Branst bij Bornem, waar zijn vader een bedrijfje had dat gespecialiseerd was in mandenvlechten. In zijn humaniora werd hij plots ziek: hij kreeg een serieuze longontsteking, wat in die tijd voor het gebruik van antibiotica een maandenlange revalidatie betekende. Het verklaart misschien zijn levenslange belangstelling voor geneeskunde en farmacie. Hij werd priester in een tijd toen dat nog een evidente keuze was, maar wat tegelijk inhield dat men zijn mannetje moest staan tussen talrijke uitdagers.

Bij pastoor Vermeiren

Zijn eerste grote uitdaging was zonder twijfel het onderpastoorschap in

Nijlen Onze-Lieve-Vrouw bij pastoor Vermeiren, de geboren redenaar en grand seigneur, die met zijn ironische stijl op de jonge Roger een tamelijk intimiderend effect had. Resultaat: Roger moest op zondag zijn plankenkoorts overwinnen en niet alleen leren hoe je een goede preek schrijft, maar ook hoe je hem brengt. Naast het werk in de toen nog talrijke eucharistievieringen kon hij zich ontspannen als de graag geziene proost bij de jeugdbewegingen: onder de mensen zijn was meer zijn ding dan te verschijnen op het spreekgestoelte.

Naar Pulle

Toch bleek de periode bij pastoor Vermeiren erg nuttig, want toen Roger pastoor in Pulle werd benoemd, was zijn mede-pastor voor de week-ends pastoor Van Peer, nu nog steeds in functie, die als historicus ook heel beslagen bleek in de kunst van het preken. Weer een geduchte tegenstander op het spreekgestoelte. Het resultaat was dat de preken in Pulle stilaan langer begonnen te duren dan elders.. Maar in Pulle vond Roger ook zijn roeping terug als aalmoezenier van verenigingen en als kunstliefhebber. Hij leidde de restauratie van de kerk met de oudste klok van Europa in goede banen en diende hiervoor heel wat te lobbyen op de kabinetten van de ministeries om de nodige fondsen te verwerven. Hij had vele vrienden in Pulle en de parochie leek hem echt op maat gesneden.

Het O.L.V.-kerkje te Nijlen ten tijde van Rogers onderpastoorschap.

En weer te Nijlen

Niettemin waren we blij hem weer in Nijlen te mogen verwelkomen als aalmoezenier van het rusthuis, waar hij jaren in het huis naast het huidige politiebureau woonde. Hier hebben ikzelf en vele anderen met hem het glas rode wijn geheven. Hij werd lid van de redactie van De Poemp en als fervent computergebruiker slaagde hij erin het abonnementenbestand te digitaliseren. De aanvankelijk dagelijkse vieringen in het rusthuis met de zichzelf opgelegde preek werden na een tijdje toch weer een bron van stress, maar dat verbeterde toen de mis een wekelijks ritme kreeg. Aangezien hij op het vlak van de gezondheid een beetje een hypochonder was, had hij vast niet gedacht zo lang te zullen leven. Rogers gezichtsvermogen ging wat achteruit, maar als groot aanhanger van de wetenschap liet hij zich met de modernste middelen met succes behandelen. Zijn laatste jaren waren zeker niet zijn slechtste: na een korte periode in een serviceflat voelde hij zich in het rusthuis zelf omringd door sympathieke bewoners, bezoekers en toegewijd personeel, wat de eenzaamheid van iemand rond de 90 draaglijker maakte. Bovendien bleef hij een actieve computergebruiker. Hij stak meer dan ooit vol energie tot hij na een onverwacht kort ziekbed op 13 oktober 2013 overleed.

De Poemp zal hem niet vergeten!

Jan Roelans.

De Jongensschool zoals ze was in 1936 - 1944

Deze bijdrage heeft niet de bedoeling de geschiedenis van het Nijlense onderwijs op papier te zetten. Die geschiedenis is vaak slechts een opsomming van het bouwen van scholen en het aanstellen van leerkrachten, maar hoe de leerlingen hun schooltijd beleefden, wordt meestal vergeten in dit verhaal. Daarom een poging van een tachtiger om in deze bijdrage te beschrijven hoe hij en zijn klasgenoten die tijd beleefden.

Maar vooraleer met dit verhaal te beginnen toch eerst een kort overzicht van de wetgeving aangaande het onderwijs in België. In 1842 werd in het Belgische parlement een schoolwet gestemd, waarbij iedere gemeente verplicht werd een eigen lagere school te hebben. (Is dat in Nijlen gebeurd?) De ouders moesten zelf om gratis onderricht verzoeken. In vele gemeenten werden de ouders met aanplakbrieven ervan verwittigd dat ze hun kinderen konden laten inschrijven voor kosteloos onderwijs. Maar aangezien de meeste ouders ongeletterd waren, duurde het nog vele jaren eer een veralgemeend schoolbezoek ingang vond. Bovendien was er geen leerplicht: veel ouders zagen toen het nut van schoolbezoek nog niet in, zo bleef een belangrijk deel van de bevolking nog lang ongeletterd.

Op 19 mei 1914 werd echter de wet op de leerplicht voor alle kinderen tussen 6 en 12 jaar ingevoerd (wet Poulet). De leeftijdsgrens zou later verhoogd worden tot 13 en vervolgens tot 14 jaar. Ook werd het medisch schooltoezicht opgericht om de kritiek tegen te gaan dat een concentratie van kinderen tot een ongezonde situatie zou leiden. De leerplicht viel samen met het lager onderwijs. In 1955 werd de leerplicht verlengd tot 15 jaar, in 1988 tot 18 jaar.

De generatie waartoe ondergetekende behoorde, werd geboren in 1930. Leerplichtig werden wij in 1936. Ge-

meentelijke kleuterscholen bestonden toen nog niet. Voor de meesten van ons begon het schoollopen in 1934 bij de zusters in de Nonnenstraat. Begeleiding van een van de ouders naar de kleuterschool was zeker niet de trend; ikzelf zette de eerste stappen naar school aan de hand van een oudere zus, anderen werden toevertrouwd aan een schoolplichtige buurjongen of -meisje om de weg naar school te leren kennen. Ik geloof dat niet iedereen van mijn generatiegenoten kleuteronderwijs heeft gevolgd. Van het kleuteronderwijs of bewaarschool, bijwijlen ook papschool genoemd, blijven niet veel herinneringen over. Vanaf dan maakten wij al kennis met het strenge onderwijssysteem en onvoorwaardelijke gehoorzaamheid.

In 1936 kwam voor onze generatie de leerplicht. Een deel volgde les in de school aan de Gemeentestraat (toen de oude school genoemd), het andere deel kreeg les aan de Kerkeblokken (de nieuwe school genoemd). De verdeling van de leerlingen over de beide scholen gebeurde door de spoorweg als scheidingslijn te nemen. Omdat mijn thuis aan de zuidkant daarvan gelegen was, kwam ik in de school van de Kerkeblokken terecht. Die school bestond toen uit 2 blokken: één van 3 klaslokalen, het andere van 4 klaslokalen. Met tussenin de speelplaats. Aan de straatkant was een brede toegangspoort, die onder een grote galerij op de speelplaats uitgaf. Aan weerszijden van die overdekte ruimte bevond zich nog een gebouw: het rechtse deed dienst als opslagplaats voor kolen, in het andere was een waterpomp geplaatst die als enige bron moest aanvoeren wat nodig was voor het onderhoud. Ze werden het koolkot en het pomphuis genoemd. Wegens het toenemende aantal leerlingen werd het pomphuis tijdens de

De tachtigers van vandaag kregen les van bovenstaande ploeg leerkrachten onder leiding van meester Lieckens. We herkennen, staande v.l.n.r. – de meesters Jules Driesens, Octaaf Van Camp, Emiel Van Nunen en René Van Rompaey; zittend v.l.n.r. – Mevr Quadens – de meesters Alfons Lieckens (schoolhoofd) en Alfons Verelst.

oorlogsjaren in gebruik genomen als klaslokaal. Aan de overkant van de speelplaats waren de toiletten.

Ik kan niet zeggen dat de kennis-making met het 1ste studiejaar in de gemeenteschool een meevaller was. Alhoewel ook hier de dag begon met het gebed zoals bij de zusters, leek hier de discipline, zowel in de klas als op de speelplaats, veel regels te hebben. Hier maakten wij kennis met de schoolbel; een instrument dat de gehele duur van de 8 studie jaren een belangrijke rol zou blijven spelen. Zij luidde het begin en het einde van de lessen in. Het belgeluid bij het einde van de speeltijd was het commando om ordelijk te verzamelen, ieder voor zijn klaslokaal in rijen om stil (soms met gekruiste armen) de klas binnen te stappen. Wat niet altijd mogelijk was met klompen aan je voeten. Hetzelfde ritueel als de bel ging bij het einde van de les, maar nu in omgekeerde volgorde. Wie het waagde te spreken op weg naar de uitgang, kon meestal rekenen op een straf. De leerkrachten moesten met meester of madam worden aangesproken en zij moesten onvoorwaardelijk gehoorzaamd worden. Tegenspreken werd niet getolereerd.

Van lesmateriaal waren wij gedurende de eerste twee studie jaren karig bedeeld. De inhoud van de lessenaar bestond slechts uit een lei en een grif-fel. Gedurende die periode kregen wij de eerste lessen lezen, rekenen en schrijven. Hoe dat allemaal gebeurde, kan ik me nog slechts vaag herinneren. Het aanleren van het a.b.c. gebeurde al zingend met de tekst waarvan hier het begin:

A is de appel zo dik en zo rood. B is de bakker, die bakt voor ons brood. C is Charlotte, die drinkt chocolat. D is de dame, die rijdt naar de stad.

Wie herinnert zich de volledige tekst?

De inrichting van de klaslokalen bestond uit een aantal schoolbanken met een schrijfblad met ingebouwde stenen inktpot. Schrijven met inkt

werd slechts toegelaten vanaf het 3de studiejaar. Stift of stylo waren voor de oorlog niet gekend. De lessenaar van de meester bevond zich vooraan in de klas. Aan de muur daarachter hing een groot schrijfbord. In het laatste studiejaar waren daarop bovenaan enkele spreuken geschreven die je in je hele verdere leven niet zou mogen vergeten. Zoals:

Doe wel en zie niet om – Wie stilstaat, gaat achteruit – Jonge leeglopers, oude bedelaars – De tijd vliegt snel, gebruik hem wel.

Verder prijken in alle lokalen de foto's van de koning en de koningin en platen met historische gebeurtenissen. Een plattegrond van ons dorp en een Belgische landkaart waren opgehangen in de klas van de laatste jaar. Wanneer de winter in aantocht was, werd in iedere klas de stoof (kachel) geplaatst. Een grote miserie was in de oorlogsjaren aan de nodige brandstof te geraken. Meer dan eens bleef de schoolpoort gesloten bij gebrek aan kolen of hout. Maar zodra de zomer naderde, verween dit probleem en ook de kachel.

De voornaamste vakken waren: godsdienst, schoonschrift, rekenen en moedertaal, aardrijkskunde en geschiedenis en het aanleren van liederen en gedichten. In het laatste jaar kwam daarbij nog het vak stekunde. Ik noteer hier de vakken zoals ze in die tijd genoemd werden. De les godsdienst bestond voornamelijk uit het vanbuiten leren van de catechismus. Schoon en verzorgd schrijven werd buitengewoon gewaardeerd. In de hoogste studie jaren mochten zij die het beste opstel of het mooist geschreven dictee gemaakt hadden hun werk in een mooi dik boek (beurtboek) opschrijven. Een stimulans om je best te doen. Rekenen was de tafels van vermenigvuldiging leren, delingen maken en enkele regels onthouden om een vraagstuk op te lossen. Aardrijkskunde ging vooral over België en zijn provincies, plaatselijke wijknamen en straten. Geschiedenis ging over het ontstaan van België en de Eerste Wereldoorlog. Huistaken

werden zelden gegeven. Net voor de kerst- en zomervakantie waren er examens; het mondelinge examen bestond uit het voordragen van een aangeleerd gedicht, de proef moedertaal was een dictee of een opstel schrijven. Voor de andere vakken waarvoor een proef moest afgelegd worden, kregen wij voorgedrukte vragen; die moesten we schriftelijk beantwoorden. Wie afzag (spiekte) en betrapt werd, kreeg nul. Wie niet slaagde voor het eindejaarsexamen was veroordeeld om het jaar over te doen, en dat verdict herhaalde zich, indien je het volgende jaar weer niet slaagde. Dit reglement bracht mee dat sommige jongens hun schooltijd afsloten in het 4de in plaats van het 8ste studiejaar. Enkele leerlingen verlieten vroegtijdig de gemeentelijke jongensschool en trokken naar het college van Lier of Herentals om beter voorbereid aan de humaniora te kunnen beginnen.

Straffen werden veel en licht gegeven. Zij bestonden meestal uit het schrijven (100 of 200 maal) van zinnen zoals; Ik moet zwijgen in de klas – Ik mag niet te laat komen of Ik mag niet praten in de rij. De fantasie van sommige leraars in het verzinnen van strafregels was eindeloos. Niet zelden was de straf na wat uitgehaald kattenkwaad een klinkende oorveeg of ontaardde zij zelfs in een flinke rammeling (niet alle leraars.) Sport en ontspanning op school waren heel beperkt, als sport was er de wekelijkse (?) gymnastiekles op de speelplaats, die door je klasleraar gegeven werd. Ontspanning bestond uit een wandeling, meestal naar een van de buitenwijken van ons dorp. Drank meebrengen was dan toegelaten. Bij de meesten was dat water met kalisse (zoethout of drop) of met stukjes rabarber. Ook het goedkope coco (niet verwarren met coca-cola) was een dorstlesser van toen. Dat poeder werd in water opgelost. Het was meestal een heuglijke dag: de sfeer was ontspannen en de onderwijzers gemoedelijk.. Tijdens de speeltijd, een rustpauze tussen de lessen, werd

nauwlettend toegekeken hoe de leerlingen de tijd doorbrachten. Balspelen waren ten strengste verboden uit schrik voor gebroken ruiten. Meestal bleef het dan ook bij wat ravotten. Bikkelen en knikkeren waren toegelaten en werden druk beoefend. Ook kaartspelen voor allerhande prentjes, die afkomstig waren uit de vooroorlogse verpakkingen van kauwgom en chocolade, was toegestaan.

Schoolreizen, bos- of skiklassen bestonden toen niet of nauwelijks. Vaag herinner ik mij dat er soms kon geschreven worden voor een schoolreis met de zogenoemde radiotrein, maar ik weet niet of er iemand van mijn generatie ooit heeft aan deelgenomen omdat die zo duur was. De enige reis die wij met de klas, toen 12-jarigen, gemaakt hebben was met de fiets naar de abdij van Tongerlo. Meer dan een leerling maakte de reis met een geleende fiets. (Tijdens de oorlog beschikte niet ieder gezin over een fiets). Na een rondleiding aldaar werd het een fijne, leerrijke, onvergetelijke dag.

Een dag die wij node tegemoet zagen, was het jaarlijkse bezoek van de controledokter. Dit onderzoek had plaats in de klas, maar had dan ook niet veel om het lijf. Het werd uitgevoerd door een plaatselijke huisdokter: een kijkje in de keel en eens luisteren naar de ademhaling en dat was het dan.

Maar vooraleer dit overzicht te eindigen, toch nog een kleine bedenking. Voor mij is nog steeds een raadsel hoe, van 1936 tot 1944, de jongens die ver van de school woonden het klaarspeelden om na de middag op tijd terug in de school te zijn. Ik kan mij niet herinneren dat iemand van mijn generatie toen een fiets bezat. Iedereen (?) kwam te voet naar school.

Op 30 juni 1944 eindigde voor ons de leerplicht. Zoals reeds eerder vermeld, hadden enkele jongens al vanaf het 6de studiejaar de gemeen-

telijke school verlaten met het oog op verdere studies. De meesten kwamen echter in september van dat jaar terecht in de vakschool van Lier, de overigen maakten al onmiddellijk kennis met de harde wereld van de arbeid. Enkele maanden later, na het einde van de oorlog, herleefde de vooroorlogse diamantnijverheid. De vraag naar diamant nam alsmaar toe en daarmee samengaan de vraag naar nieuwe diamantbewerkers. Veel vaders van klasgenoten (ook mijn vader) die reeds voor de oorlog dat beroep uitoefenden, konden weer aan de slag en namen hun zonen meteen achter de molen om hen het beroep aan te leren.

Ik weet niet of het bij andere generaties zo is, maar tussen de klasgenoten van de jongens van 1930 is er steeds een vriendschappelijke band blijven bestaan. Dat werd bevestigd in 1980 met een feestelijke klasbijeenkomst onder het motto "Een hartelijk weerzien." Hieraan namen de nog in leven zijnde leraren samen met hun echtgenotes deel. o.a. meester Demeersman – meester Wellens – meester Driesen – meester Van Nunen – meester Van Camp (stichter van de Poemp), mevr. Th. Mercelis en meester Heylen. En of wij er plezier aan beleefd hebben, het was echt een hartelijk weerzien. Het is nu 2013 en bij hen die nog overblijven is die vriendschapsband er nog altijd.

Deze bijdrage bevat herinneringen aan mijn schooltijd. Ze zijn persoonlijk en onvolmaakt, doordat onze harde schijf nu eenmaal aan sleet onderhevig is. Maar als we onze herinneringen samenleggen, wordt het beeld misschien vollediger. Niet-tegenstaande de troebele periode waarin wij onze leerplicht moesten vervullen, was het voor de meesten van ons toch een gelukkige tijd.

A. Budts

Geraadpleegde bron: Wikipedia – Schoolwet 1842 - België

Lezers schrijven

Paul Renders leest De Poemp met zijn schoonvader, Dr. Muylaert. Hij schrijft: "Ik las in het laatste nummer over Louis Lenaerts, die niet kerkelijk begraven werd. Maar op zijn doodsbrief werden wel E.H. Witvrouwen (pastoor van Bevel) en een onbekende eerwaarde zuster vermeld. Volgens mij zal die zuster Emma Witvrouwen zijn. Ik heb haar nog gekend, toen zij al een eind in de tachtig was. Als zij mij zag op school, informeerde zij regelmatig naar mensen en plaatsen van Nijlen, die zij als jong meisje gekend had... Nog veel succes met jullie gewaardeerd tijdschrift!" Dank u voor de aanmoediging, Paul!

Heinrich, alias Harry Mertens herinnert zich hoe Pater Sonnemans proost was van de Kajotters in de jaren 1960 – 1962. Harry kan het weten, want hij was toen voorman bij de Kajotters (met een groen lintje). Hij herinnert zich ook hoe Nijlen Centrum samen met de "nieuw parochie" (met onderpastoor Hermans) en Kessel dorp op reis trok naar Lourdes. In die tijd waren er ook plannen om een lokaal voor de KAJ te bouwen, maar daarvan is blijkbaar niets gekomen...

Myriam Lieckens, leerkracht van het Githo, mailde ons dat haar school meewerkt aan het project "De Groote Oorlog". Zij was/is op zoek naar getuigenissen. Wij hebben haar verwezen naar de artikels die De Poemp al rond WO I publiceerde, en verder naar de Gidsenwerking van het Fort van Kessel. Succes, Myriam!

Lezer **Louis Van Tendeloo**, ereburgemeester van Hemiksem en oud-Nij-

lenaar, bezorgde ons een persknipsel voor ons archief over de reusachtige brand op de boerderij van Rik Verelst in de Looystraat in 1953. Bedankt, Louis!

Poempist **Walter Verlinden** wijst op een foutje in Poemp 75/76. In "Och, mijn liefste Nijlen" vertelt Jos Thys op blz. 18, tweede kolom onderaan, dat de vrouw van Frans Lieckens (Sus van Peer van de gerde) Irma De Schutter heette. Walter bewijst ons dat de vrouw Mathildis Rosalia De Schutter heette. Waarvan akte, Walter!

Naar de 96!

Poempmedewerkster **Maria Houben** wordt in het voorjaar van 2014 zo-
waar 96 jaar. Zij blijft schrijven, ook al werd zij even opgenomen in het ziekenhuis. Bedankt, beste Maria. Uw bijdragen, die wij via uw zoon Herwich ontvangen hebben, komen zeker aan de beurt in een volgende Poemp!

KEMPENS KARAKTER

Nacht van het Kempens erfgoed - 22 november 2013

Voor de derde keer op rij organiseerde Kempens Karakter de Nacht van het Kempens Erfgoed. Heel wat gemeenten, vrijwilligers en erfgoedorganisaties maakten van een donke-

In Memoriam Etienne Van den Bulcke, voorzitter Fotoclub Folerma.

Hoe ouder men wordt, hoe meer mensen, vrienden, bekenden men ziet vertrekken "naar de overkant". Zo overleed op 6 november 2013 onze vriend Etienne Van den Bulcke. Te jong, te vlug, want geboren in 1941.

Dertig jaar was Etienne voorzitter van Fotoclub Folerma. Als bekwaam fotograaf stond hij altijd klaar om met zijn mensen een fotoreportage te maken van een of andere merkwaardige gebeurtenis in onze gemeente. Ik denk bijvoorbeeld aan het schitterende fotoverslag van Folerma over de bloementuin van Nand Geyselings in Kessel. Of aan het prachtige beeldverslag van het massaspektakel "De heksen van Nijlen".

De Poemp vergadert in hetzelfde lokaal als Folerma. Ook dat is een reden om Etienne dankbaar te zijn voor de samenwerking, hem niet te vergeten. Zijn lieve echtgenote en familie wensen wij sterkte en vertrouwen toe. Dag, goede vriend Etienne!

Walter Caethoven.

re herfstavond een heus erfgoedfeest. Het aanbod was gevarieerd, boeiend én gratis. Meer op de website van Kempens Karakter : www.kempens-karakter.be

Verregaande inter-gemeentelijke samenwerking tussen 12 gemeenten

In het najaar van 2007 werden de fundamente van Kempens Karakter gelegd; de gemeentebesturen van Grobbendonk, Herentals, Herenthout,

Lille, Nijlen, Olen en Vorselaar besloten om intergemeentelijk samen te werken aan het lokale cultureel erfgoedbeleid. In 2011 traden ook Berlaar en Lier toe tot de projectvereniging Kempens Karakter. Vanaf 1 januari 2014 breidt de projectvereniging Kempens Karakter nog eens uit met drie gemeenten: Heist-op-den-Berg, Hulshout en Putte. Bovendien krijgt de projectvereniging vanaf dan meerdere deelwerkingen: cultureel erfgoed, toerisme en bibliotheekwerking.

Over lidnummers en abonnementen...

Uw lijfblad wordt al ruim een jaar verzonden onder folie via tante post. Boven uw adres, geprint op de omslag, vindt u uw lidnummer terug. Noteer dat lidnummer dus even op een goed plaatske, zodat u bij de hernieuwing van uw abonnement ook feilloos uw lidnummer kan vermelden. Natuurlijk kan u voor vragen altijd terecht bij Jos Thys (tel. 03.411.21.98) of Walter Caethoven (tel. 03.481.85.70).

De teloorgang van de buurtwinkel (aanvullingen)

Na de intense zoektocht naar de uitbaters van de Nijlense buurtwinkels door de redactie van de Poemp met de welwillende medewerking van verscheidene lezers, dachten wij dat die lijst volledig was. Maar wat bleek? Na publicatie van die lijst in de Poemp, kwamen er nog reacties van trouwe poemplezers met aanvullingen.

Op de Bevelsesteenweg

Fonne Hairemans - Suzanne Hens (de Knuist) - Fonne Faes - Melanie Van Immerseel - Isidoor Crauwels - Mit Schoonheid (de Sijs) op nr. 56.

In de Elzendonkstraat

Frans Roevens (Sus van 't Boerke). In 1961 werd de winkel overgenomen door Fin Grielen.

In de Zwanenstraat

Fam. Kegelaers (nabij Boerke Naas)

In de Boshoeck

Wed. Vervoort - Goormans (Magriet van Théneke), later Gust Vervoort - José Bernaerts, dan Paula Bossaerts en René Van Hout. In nr. 53 hield een fam. Van Loock winkel.

Op de Broechemsesteenweg

Wis Vercammen - Schueremans - In nr. 66 had Fons Roelandts een win-

Winkel - café Van Ooyen - Sleecks op de Broechemsesteenweg.

kel, in nr. 206 hield de fam. Sleecks-Van Ooyen winkel en café. Later in nr. 222 (nu Hubo).

In de Molenstraat

Nr. 214, fam. Sluyts - Van Thielen. Ook een fam. Van Tendeloo baatte daar een winkel uit ter hoogte van de Willibrordusstraat.

In de Nonnenstraat

Miel Hens - Josephine Kegelaers hadden daar een winkel en een feestzaal(Familia).

Op de Bouwelsesteenweg

Fonne Verhaegen - Maria Kegelaers

In de Gemeentestraat

Het echtpaar Van Houtven - Lea

Peeters was ook uitbater van de Welvaartwinkel in de Gemeentestraat.

Ziezo, beste Poemplezer, dankzij jullie hebben wij de lijst van de voor de Nijlenaars uit die tijd zo belangrijke buurtwinkels dichter bij "zoals het toen was" kunnen brengen. Onze welgemeende dank aan:

Fons Lenaerts, Peter Van Looy, Fons Peeters, Emma Van Den Eynde, Louis Van Tendeloo uit Hemiksem en Irène Goyvaerts uit Kessel.

Hypoliet Budts.

Werkten mee aan dit nummer :

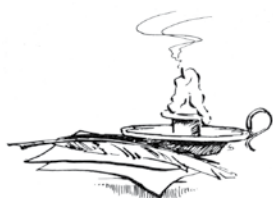
Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Frans Lens, Jan Roelans, Raf Somers, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be. En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be.

Met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.

© 2013 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen: Stort 7 Euro op rekening BE 51 8538 1261 0862 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ TWINTIGSTE
REEKS □ NR. 80 □ NAJAAR 2013 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN